

СМИСЛОВА СТРУКТУРА МОДАЛЬНОГО ОПЕРАТОРА IN REALTÀ (на матеріалі італійської мови)

*У статті розглянуто взаємозалежність між семантикою італійського модального оператора *in realtà* як згорнутою структурою, що належить до когнітивно-семантичного поля достовірності, та параметрами мікротексту його функціонування.*

Ключові слова: *модальність, модальне значення, модальний оператор, смислова структура.*

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного дослідження категорії модальності у сучасній лінгвістиці, що носить поліпарадигмальний характер.

Метою статті є визначення функціональних характеристик висловлень з модальним оператором *in realtà*, що належить до когнітивно-семантичного поля (КСП) достовірності, та окреслення його смислової структури.

Об'єкт дослідження становить мікротекст функціонування модального оператора *in realtà*.

Предметом дослідження є дискретизація смислового простору мікротексту, у якому функціонує модальний оператор *in realtà*.

Наукова новизна дослідження полягає у першій спробі розкриття смислової структури модального засобу через встановлення взаємозалежності між його семантикою як згорнутою структурою та параметрами мікротексту, у якому він функціонує.

Постановка загальної проблеми та її зв'язок з науковими завданнями. У нашій концепції визначаємо категорію модальності як чотирирівневе утворення: модальне когнітивно-семантичне поле – модальне значення – модальна одиниця – сукупність її функціонально-семантичних варіантів (ФСВ). На відміну від концепції функціонально-семантичного поля (ФСП) О.В. Бондарка [Бондарко 1990], ми постулюємо сполучення модальної одиниці з модальним полем не безпосередньо, а через модальне значення. *Модальне поле* є абстрактною сутністю, в основі якого міститься бінарна опозиція. Її нейтралізація відбувається не відразу, а є процесом, прослідкувати який можна лише у мікротексті, що

відображає функціонування модальної одиниці. *Модальне значення* визначається за сукупністю параметрів, які каузують зняття невизначеності опозиції модального поля. *Модальна одиниця* розглядається в аспекті взаємозалежності її семантики як згорнутої структури та параметрів мікротексту функціонування у приядерній зоні (безпосередня сполучуваність), на ближній периферії (рівень висловлення, до складу якої входить модальна одиниця, або суміжного висловлення) та на периферії (рівень мікротексту). *Функціонально-семантичний варіант* модальної одиниці визначаються після її дослідження у мікротексті і побудови моделей мікротексту (кожній моделі мікротексту відповідає ФСВ). В основі назви моделі мікротексту знаходиться провідна група модусів. У результаті взаємодії епістемічного модусу з перцептивним, емотивним, волітивним, аксіологічним та поділу ментальної діяльності на синтетичну та аналітичну за Л.С. Виготським [Виготский 2000, 200], маємо 2 синтетичні моделі (сенсорно-рефлексивного синтезу, сенсорно-емотивно-рефлексивного синтезу) та 4 аналітичні (рефлексивізації перцепції, рефлексивізації емотивності, рефлексивізації волітивності, рефлексивізації аксіологічності). Розгортання інформації у мікротексті за певними векторами (перцептивним, емотивним, епістемічним, волітивним, аксіологічним), характер внутрішньофразової та трансфрастичної зв'язності уможливило відстеження процесу смислотворення модальної одиниці. На відміну від усіх інших концепцій поля, зокрема концепції ФСП О.В. Бондарка, ми виносимо *принцип ядра та периферії у мікротекст*: ядром є модальна одиниця, приядерну зону складає її безпосередня сполучуваність, ближню периферію – різнорівневі мовні засоби модального висловлення, периферію – мікротекст (зазвичай рівень 3–5 висловлень).

Точкою відліку при розкритті смислової структури модальної одиниці є її *семантика* та зв'язок з *опозицією модального поля*. Модальний оператор *in realtà* належить до КСП достовірності з опозицією "уявлення про дійсність vs співвіднесення з дійсністю". Нейтралізація цієї опозиції існує не відразу, а є *процесом*, прослідкувати який можна під час дослідження мікротексту, у якому функціонує модальна одиниця. У семантиці модального оператора *in realtà* зафіксовано лише другий член бінарної опозиції, а саме: співвіднесення з дійсністю (в аспекті

заперечення). Чинники позамовної дійсності та встановлення закономірностей їх вербалізації дозволять окреслити смислову структуру модального оператора і змодельовати з високим ступенем імовірності ситуації його вживання.

В італійському тлумачному словнику *in realtà* не розглядається як окрема форма; натомість подаються основні значення лексеми *realtà* – іменника, що входить до складу цього модального прислівника, серед яких слід відмітити: 1) вказування на те, що існує та 2) вказування на те, що протиставляється вимислу, снам, уявному, можливому [IDDLI, 1702]. Укладачами словника помічена "подвійна" функція *realtà*: вказування і на дійсне, таке, що існує фактично, і на уявне.

Невідповідність дійсному положенню справ асоціюється з ілюзорністю, позірністю, хибністю [Апресян 2008, 25]. К. Ясперс зазначав, що "зустріч з реальністю (...) завжди має вигляд розрушення ілюзії" [Jaspers 1972, 78]. Аналіз висловлень з *realtà* виявив високу частотність вживання у модальному висловленні таких ЛО: *sogno, fantasia, immaginazione, chimere*, що розглядаються як "елементи квазіреальності" [Левицкий 2011, 448]. Наприклад: (...) *quasi non capivo se fosse sogno o realtà, mi fece trapassare di botto dall'indifferenza alla passione (Moravia RR, p. 9) O pure: Dipende da te, perché quel bagliore di fantasia diventi realtà (Capuana UV, p. 17).*

Також частотним є словосполучення *inattesa realtà* – 'неочікувана реальність', *diversa realtà* – 'інша реальність', *vera realtà, realtà dei fatti* – 'справжня реальність' (у розумінні 'протилежна очікуваній'). Наприклад: *Quei ricordi così vivi, così netti pochi giorni addietro ora, sotto l'impressione di quella inattesa realtà, se li vedeva sbiadire rapidamente davanti con un senso di pena e d'indefinito terrore (Capuana G, p. 17). Mi trovò dinanzi una realtà troppo diversa (Barbaranelli, p. 13). Peccato che la realtà dei fatti sia diversa (Morante, p. 60).*

Можна висунути припущення про виникнення значення модального оператора *in realtà*, за яким при плануванні практичної діяльності відбувалося зіставлення уявного, запланованого (як має бути) і справжнього (як є насправді). Відсутність збігу запланованого з реальним викликала потребу у фіксуванні цього мовними засобами.

Вихідною гіпотезою є наявність у смисловій структурі *in realtà* семи протиріччя, що визначає основну закономірність кореферентних дійсності ситуацій, вербалізованих у мікротексті функціонування цього модального оператора як *зіставлення* рефлексивної ситуації у момент мовлення з ситуацією, що була в минулому. Отже, йтиметься про суб'єктивну реакцію на факт, яка може бути модальною оцінкою мовцем ментально-епістемічного сприйняття, психоемоційного переживання й аксіологічного осмислення або переосмислення інформації [Рябцева 1995, 140].

Розглянемо основні моделі мікротексту, у якому функціонує модальний оператор *in realtà*.

1. Модальний оператор *in realtà* у складі моделі рефлексивізації перцепції. Параметрами кореферентної дійсності ситуації, що міститься в основі мікротексту цієї моделі, є: зіставлення ситуації перцепції у минулому з ситуацією перцепції у момент мовлення; переоцінка перцепції суб'єктом; зв'язок перцепції суб'єкта з емоційно значущими подіями; тенденція до моносуб'єктності; опора на емпіричне сприйняття та вивідні знання. Проілюструємо прикладом.

(1) *Restai ancora là, presso la tavola, senza muovermi, senza pensare a niente, e mi parve che trascorresse così un tempo lunghissimo*; (1) (2) *ma in realtà, quando mi mossi per recarmi di sopra a dormire, la sigaretta lasciata accesa da mio padre bruciava ancora sul piatto, fra le bucce d'arancia. Dunque, era trascorso appena qualche minuto e a me quella giornata, e quella serata finite appena, sembravano invece, chi sa perché, lontane ormai da anni* (2) (Morante, p.129). Текстовий блок (1) містить інформацію про неадекватну перцепцію мовця: йому здавалось, що пройшло дуже багато часу, поки він сидів за столом. Маємо не просто інтерпретацію фрагмента дійсності в режимі перцепції, а оцінку перцепції, що вводиться експліцитним модусом (*mi parve che trascorresse...*). Характерним для текстового блоку (1) є також вказування на емоційний стан мовця: пригніченість, апатію (*senza muovermi, senza pensare a niente*). Текстовий блок (2) вводиться модальним оператором *in realtà*, описує фрагмент дійсності, що сприяє усвідомленню мовцем хибної інтерпретації сенсорних даних: він помічає на столі цигарку свого батька, яка все ще догорала, і робить висновок, що *насправді* пройшло всього кілька хвилин. Слід відзначити антонімічні відношення між сегментами мікротексту,

що розділяються *in realtà (senza muovermi – quando mi mossi; un tempo lunghissimo – qualche minuto)*. У мікротексті розкривається механізм хибної інтерпретації сенсорної інформації.

Зауважимо, що частотним є вживання у препозиції до модального оператора *in realtà* протиставних сполучників, традиційним контекстом яких виступають ситуації, пов'язані з порушенням особистих очікувань суб'єкта та нормативних стереотипів [Труб 1994, с. 49].

Отже, параметрами моделі мікротексту рефлексивізації перцепції є контамінація перцептивного і епістемічного модусів у мікротексті з домінуванням епістемічного; умовний поділ мікротексту на два текстові блоки. Особливості текстового блоку (1): позначення місцеположення суб'єкта (вживання темпоральних / локативних маркерів, дескрипція), ненейтрального емоційного стану суб'єкта – збудження / пригнічення (*eccitato, in ansia / depresso, senza muoversi*), інтерпретації суб'єктом сенсорної інформації; експліцитний епістемічний модус на позначення оцінки перцепції суб'єктом (*sembrare (parere) che*). Особливості текстового блоку (2): позначення переоцінки суб'єктом перцептивних даних (трансформація підсвідомого емотивно маркованого сенсорно-рефлексивного синтезу у свідомий: *quando – notare che – dunque / allora + переоцінка*); сполучення модального оператора – диз'юнкта *in realtà* з диз'юнктивними конекторами *ma, però*; смислові відношення контрадикторності між текстовими блоками (1) та (2); *in realtà* у якості маркера: 1) неадекватності інтерпретації сенсорної інформації суб'єктом сприйняття; 2) об'єктивації перцептивного модусу.

2. Модальний оператор *in realtà* у складі моделі рефлексивізації волітвності. Параметрами кореферентної ситуації є: зіставлення конкретної ситуації з минулого із ситуацією рефлексії у момент мовлення; оцінка наміру суб'єкта в аспекті реалізації / нереалізації; опора на вивідні знання. Розглянемо приклад.

(1) *Ma non fu solo una motivazione logica a guidare quassù Maria Carmela. La Maiorano arrivò coi Testimoni di Geova, il movimento di cui, come il marito, era seguace (hanno una Sala del Regno sul nostro corso) (1) In realtà (2) si illudeva che quegli adepti potessero aiutarla a sbarcare il lunario. Non fu così (2) (Oggi, N 20, 05. 2005, p. 36)*. Висловлення текстового блоку (1) відтворюють послідовність подій: йдеться про переїзд синьйори Майорано до

містечка Гамбатеза, куди вона перебралась разом із представниками організації свідків Іегови. Текстовий блок (2), що вводиться модальним оператором *in realtà*, містить інформацію про причину переїзду: йдеться про ілюзії жінки щодо бодай якоїсь матеріальної допомоги від релігійної організації, які не виправдились. Висловлення з *in realtà* містить експліцитний епістемічний модус із семантикою хибності (*si illudeva che*). Мікротекст розкриває механізм суперечності між наміром суб'єкта та його реалізацією, що усвідомлюється мовцем – суб'єктом модальної оцінки.

Отже, параметрами моделі мікротексту рефлексивізації волітивності є поділ мікротексту на два текстові блоки зі смисловими відношеннями контрадикторності. Особливості текстового блоку (1): висловлення на позначення дій суб'єкта в узгодженні з наміром; вживання ЛО волітивної семантики (*volere, motivazione, intenzione*). Особливості текстового блоку (2): висловлення зі структурою: подієвість + оцінність; частотність вживання ЛО привативної епістемічної семантики (*illusioni, illudersi che, sbagliarsi*); частотність вживання висловлень на позначення заперечення подієвості (*non fu così, non successe così*); частотність внутрішньофразової (трансфрастичної) контамінації модальним значенням заперечної можливості; формування модальним висловленням з *in realtà* ретроспекції; зростання смислової щільності у висловленні з *in realtà*: введення експліцитного епістемічного модусу зі вказівкою на хибність (*illudersi che, credere che... ma*); тенденція до збігу меж між текстовими блоками із завершенням синтаксичного періоду; *in realtà* у якості маркера: 1) контрадикторності між наміром суб'єкта та його реалізацією; 2) об'єктивації волітивного модусу.

У процесі аналізу було виявлено безпосередню найчастотнішу сполучуваність модального оператора *in realtà* із заперечними кванторами *no, non*, диз'юнктивними конекторами *ma, però*, допустовими конекторами *sebbene, mentre, anche se*, екзистенційним предикатом *essere* + маркерами бачимості *come se, siccome*, ментальними предикатами, що допускають подвійну модальність *de re* та *de dicto*: *credere, supporre*, ментальними предикатами на позначення хибного епістемічного стану (*illudersi, sbagliarsi*) та епістемічного стану незнання (*non sapere, non capire*), словосполученням *venir fuori che*. Ці одиниці відносяться до

приядерної зони ізоморфності модального оператора. Подамо приклади. *In realtà, non voleva che il visconte si scorasse, avvedendosi che l'esercito cristiano consisteva quasi soltanto in quella fila schierata, e che le forze di rincalzo erano appena qualche squadra di fanti male in gamba* (Calvino, p. 6). (...) *ma poi in realtà sia più ben visto e ascoltato il principe tale, perché ha venti milioni, di quello che il povero onesto e intelligente...* (Codèmo, p. 6). *Non sapeva, in realtà, quanto si stava sbagliando. Su tutte e due le cose* (Moccia TMS, p. 12).

Для ближньої периферії характерним є вживання ЛО на позначення нещирого наміру *fingere, far finta, darsi l'aria, apparentemente*), перцептивних предикатів *sembrare, parere* у якості ментальних. У таких випадках висловлення з модальним оператором *in realtà* виконує функцію спростування очікувань. Для ближньої периферії характерним є також вживання конструкцій *sembra (pare) A, ma in realta è non-A*, сполучуваність з екзистенційним предикатом *essere*, показниками бачимості *come se, siccome*, екзистенційним предикатом у кон'юнктиві (*in realtà è, come se fossimo...*). Подамо приклади: *Cercò di far finta di non essere disperato. In realtà lo era moltissimo* (Moccia TMS, p. 85). *Sembra scoccato, ma in realtà come sempre divertito* (Moccia HV, p. 138). – *Fai benissimo, – soggiunse Guido in tono apparentemente bonario, ma in realtà alto ed amaro* (Codèmo, p. 115). *In realtà è come se fossimo tutti in libertà provvisoria* (Barbaranelli, p. 14).

Зауважимо, що найчастотнішою є сполучуваність *in realtà* з диз'юнктивним конектором *ma*. Це свідчить, що основним системоформотворчим смислом, релевантним для вияву ізоморфності модального оператора параметрам мікротексту, є диз'юнкція. Іншими системоформотворчими смислами є допустовість та оцінність, що вербалізуються за допомогою сполучників, словосполучень і конструкцій. *In realtà* виконує функцію зняття ентропії, здійснюючи спростування сподівань, очікувань, припущень, указуючи на хибність оцінки. Виявом диз'юнкції у ближній периферії та на периферії є смислові відношення контрадикторності між текстовими сегментами. Ці дані разом з ФСВ *in realtà* ми заносимо до смислової структури модального оператора.

Внутрішня форма: вказування на відповідність дійсності з позицій відстороненого спостерігача. Етимон: лат. *res* 'справа, річ'.
*Виникнення значення: при плануванні практичної діяльності

відбувалося зіставлення уявного, запланованого (як має бути) і справжнього (як є насправді). Відсутність збігу запланованого з реальним викликала потребу фіксувати це мовними засобами. Опозиція модального поля "уявлення про дійсність vs співвіднесення з дійсністю" не нейтралізується: уявлення суб'єкта про дійсність суперечать дійсності.

Модальний статус: модальний оператор. Основними ФСВ *in realtà* з інтегративною ознакою 'об'єктивація суб'єктивного модусу (в аспекті заперечення)' є: 1) неадекватність інтерпретації сенсорної інформації суб'єктом сприйняття; 2) усвідомлення суб'єктом хибної інтерпретації емоційного реагування; 3) контрадикторність між наміром суб'єкта та його реалізацією; 4) оцінна асиметричність між суб'єктом / об'єктом та імплікованою йому ознакою зі зміщенням у бік негативного.

Квасісинонімія: *davvero*. Умови максимального зближення значень *in realtà* – *davvero*: набуття контекстом ознак суб'єктивації, вживання дейктичних показників присутності суб'єкта; при цьому смислові відношення контрадикторності між сегментами модального висловлення та мікротексту зберігаються, а в приядерній зоні ізоморфності зазвичай уживаються диз'юнктивні конектори.

Антонімія: *infatti*.

Семантичні імплікатури: [істинність в аспекті контрфактичності: суперечність суб'єктивних уявлень про дійсність; об'єктивація, контамінована оцінкою].

Приядерна зона: найчастотніша сполучуваність із диз'юнктивними конекторами *ma, però (ma in realtà)*, заперечним квантором *no (no, in realtà)*; допустовими конекторами *sebbene, mentre, anche se*; ментальними предикатами, що допускають подвійну модальність *de re* та *de dicto*: *credere, supporre*; ментальними предикатами на позначення хибного епістемічного стану (*illudersi, sbagliarsi*) та епістемічного стану незнання (*non sapere, non capire*); словосполученням *venir fuori che*. **Заборона на сполучуваність:** **sembrare, parere* (відсутність сполучення з маркерами проблематичної достовірності); **In realtà?* (невживання у квеситивах).

Ближня периферія: вживання у препозиції ЛО на позначення неширокого наміру *fingere, far finta, darsi l'aria, apparentemente*; вживання кондиціоналу (*potesse*), що відображає ускладнення диз'юнкції зумовленістю; функціонування перцептивних предикатів *sembrare, parere* у якості ментальних; вживання конструкцій: *sembra*

(*pare*) *A*, *ma in realta è non-A*. Сполучуваність з екзистенційним предикатом *essere*, показниками бачимості *come se, siccome*, екзистенційним предикатом у кон'юнктиві (*in realtà è, come se fossimo...*). Вживання ЛО на позначення несправдження очікувань: *delusione, disillusione, disincanto, disinganno, rimanere (restare) deluso*. Вживання у постпозиції висловлень, до скаду яких входять заперечний квантор та екзистенційний предикат (*Non fu così*).

Периферія: функціонування в аналітичних текстових моделях, що вербалізують переосмислення та переоцінку суб'єктивних відчуттів, емоцій; хибні сподівання, неадекватну оцінку. Дублювання смислових відношень диз'юнкції на смислового рівні (смислові відношення контрадикторності між текстовими сегментами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Апресян Ю.Д.* От истины до лжи по пространству языка / Юрий Дереникович Апресян // Логический анализ языка. Между ложью и фантазией: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Нина Давыдовна Арутюнова. – М.: Издательство "Индрик", 2008. – С. 23-45.

2. *Бондарко А.В.* Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность : [коллективная монография в 6 т. / отв. ред. Александр Владимирович Бондарко / Беляева Е.И., Корди Н.Н., Цейтлин С.Н. и др.] . – Ленинград: Наука, 1990.

3. *Выготский Л.С.* Психология: [сб. осн. тр.] / Лев Семенович Выготский; [предисл. Н.Е. Веракса] – [переизд.]. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008 с. (Серия "Мир психологии").

4. *Левицкий А.Э.* Сон и мечта в пространстве квазиреальности (на материале восточнославянских и западногерманских лингвокультур) / Андрей Эдуардович Левицкий // Логический анализ языка. Лингвофутуризм. Взгляд языка в будущее: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Нина Давыдовна Арутюнова. – М.: Издательство "Индрик", 2011. – С. 448-460.

5. *Рябцева Н.К.* Истинность в субъективно-модальном контексте / Надежда Константиновна Рябцева // Логический анализ языка. Истина и истинность в культуре и языке: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Нина Давыдовна Арутюнова, Надежда Константиновна Рябцева. – М.: Наука, 1995. – С. 139-151.

6. *Труб В.М.* О коммуникативных аспектах отрицания как негативной оценке истинности / В.М. Труб // Вопросы языкознания / отв. ред. Тамаз Валерианович Гамкрелидзе. – М.: Наука, 1994. – № 1. – С. 44-61.

7. *Il Dizionario della lingua italiana (IDDLI)* / Giacomo Devoto, Gian Carlo Oli. – [2-a ediz.] – Firenze: Le Monnier, 2000-2001. – 2390 p. 8. *Jaspers K.* Philosophy of Existence / Karl Jaspers [translated and with an

Introduction by R.F. Grabau]. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. – 99 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. *Barbaranelli F.* Prigionieri di un incubo: gli anni di piombo della giustizia [Risorsa elettronica]: Tratto da: "Prigionieri di un incubo: gli anni di piombo della giustizia" di Fabrizio Barbaranelli. – Roma: Gangemi Editore, 2001. – Режим доступу: http://www.lieberlieber.it/biblioteca/b/barbaranelli/prigionieri_di_un_incubo/pdf/barbaranelli_prigionieri_p.pdf

2. *Calvino I.* Il visconte dimezzato [Risorsa elettronica]. – Режим доступу: <http://www.scribd.com/doc/13071781/Calvino-Italo-II-Visconte-Dimezzato>

3. *Capuana L.* Giacinta [Risorsa elettronica]: Tratto da: "Giacinta" di Luigi Capuana. – Roma: Editori riuniti, 1980. – Режим доступу: http://www.lieberlieber.it/biblioteca/c/capuana/giacinta/pdf/giacin_p.pdf

4. *Capuana L.* Un vampiro [Risorsa elettronica]: Tratto da: "Un vampiro" di Luigi Capuana. – Firenze: Passigli, 1995. – Режим доступу: http://www.lieberlieber.it/biblioteca/c/capuana/un_vampiro/pdf/un_vam_p.pdf

5. *Codemo L.* La rivoluzione in casa [Risorsa elettronica]: Tratto da: "La rivoluzione in casa" di Luigia Codemo. – Bologna: Cappelli Stampa, 1966. – Режим доступу: http://www.lieberlieber.it/biblioteca/c/codemo/la_rivoluzione_in_casa/pdf/la_riv_p.pdf

6. *Moccia F.* Ho voglia di te / Federico Moccia. – Milano: Feltrinelli, 2006. – 415 p.

7. *Moccia F.* Tre metri sopra il cielo / Federico Moccia. – Milano: Feltrinelli, 2007. – 395 p.

8. *Morante E.* L'isola di Arturo / Elsa Morante. – Torino: Einaudi, 1957. – 379 p.

9. *Moravia A.* Racconti romani / Alberto Moravia. – Milano: Bompiani, 1986. – 183 p.

10. *Oggi:* settimanale di politica, attualità e cultura / ed. Paolo Occhipinti. – N.20 / 18.05.2005 – 162 p.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13.

Охрименко В.И., д.филол.н., доц.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

Смысловая структура модального ОПЕРАТОРА IN REALTÀ (на материале английского языка)

В статье рассмотрена взаимозависимость между семантикой итальянского модального оператора in realtà как свернутой структурой, который принадлежит к когнитивно-семантическому полю достоверности, и параметрами микротекста его функционирования.

Ключевые слова: модальность, модальное значение, модальный оператор, смысловая структура.

Ohrimenko V.I., Doctor of Philology, Associate Professor
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

Semantic structure of modal operator in realtà (based on Italian language)

The article focuses on mutual dependence between the semantics of Italian modal operator in realtà as a condensed structure being part of cognitive-semantic field of trustworthiness and parameters of microtext of its functioning.

Key words: modality, modal meaning, modal operator, sense structure.

УДК 811

Падалка Ю.М., асп.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

МОДАЛЬНІСТЬ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ТА ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ

У статті проаналізовано походження, запровадження, історія розвитку поняття "модальність". Представлено погляди на категорію модальності Арістотеля, І. Канта, М. Епіштейна. Розглянуто питання співвідношення лінгвістики та філософії в межах розгляду категорії модальності.

Ключові слова: модальність, явище модальності, модус, висловлення, зміст (пропозиція) висловлення, диктум.

Термін "модальність" використовується різними науками: логікою, філософією, мовознавством, літературознавством та ін. Модальність (від латинського "modus") – міра, спосіб, образ. У філософії виділяються онтологічна модальність, що означає спосіб існування будь-якого об'єкта або протікання будь-якого явища, і гносеологічна (логічна) модальність, яка вивчає сутність пізнавального процесу.

Уперше поняття модальності започатковано в "Метафізиці" Арістотеля (він виділив три основні модальні поняття: реальність і можливість, необхідність), звідки перейшли у класичні філософські системи. Про модальність знаходимо різні думки у Теофраста, Евдема Родоського, коментаторів Арістотеля, пізніше – у